

Ю. В. Корнєєв,
кандидат юридичних наук, доцент

ДІЯЛЬНІСТЬ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ З УРАХУВАННЯМ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

У статті розглянуто сучасний стан ринку банківських послуг в Україні; встановлені завдання пошуку шляхів активізації кредитування реального сектору економіки; відповідно до цих завдань визначено створення нових і доступних банківських послуг для підприємств пріоритетних та суспільно важливих галузей економіки; розглянуто інновації, які застосовуються в іноземних банках і можуть бути використані у банківській діяльності України.

Ключові слова: банківська діяльність, банківські послуги, банки розвитку, інноваційна стратегія банку, інвестиції.

Ю. В. Корнєєв

Деятельность рынка банковских услуг в Украине с учетом зарубежного опыта

В статье рассматривается современное состояние рынка банковских услуг в Украине; ставятся задачи поиска путей активизации кредитования реального сектора экономики; относительно этих задач определено создание новых и доступных банковских услуг для предприятий приоритетных и общественно важных отраслей экономики; рассмотрены инновации, которые применяются в иностранных банках и могут быть использованы в банковской деятельности Украины.

Ключевые слова: банковская деятельность, банковские услуги, банки развития, инновационная стратегия банка, инвестиции.

Ju. Kornieviev

Activity of the banking services market in Ukraine taking into account foreign experience

The article examines the current state of the banking services market in Ukraine; the tasks are to find ways to activate lending to the real sector of the economy; concerning these tasks, the creation of new and accessible banking services for enterprises of priority and socially important sectors of the economy is defined; considered innovations that are applied in foreign banks and can be used in banking activities of Ukraine.

Key words: banking, banking services, development banks, innovative strategy of the bank, investments.

Постановка проблеми та її актуальність.

Змістовні властивості ринку банківських послуг не дають можливості повною мірою окреслити специфіку регулювання банківської діяльності. Однією з основних проблем банківської діяльності є невисокий рівень довіри населення до цієї системи зокрема, а також незадовільний попит на банківські послуги. Порівнюючи різні системи банківських послуг зарубіжних країн, необхідно впроваджувати інноваційні технології і в банківську систему України.

На основі функціонально-змістовного аналізу або з формально-юридичних підстав законодавчого визначення системи банківської діяльності та надання банківських послуг, а та-

кож за наявності окремих правових понять ринків фінансових послуг, у тому числі банківських послуг, безпосередньо банківських операцій та видів банківської діяльності, стає необхідним законодавче регулювання банківської діяльності серед фінансових послуг з урахуванням досвіду зарубіжних країн, а також впровадження інновацій з метою покращення та збільшення видів банківських послуг, які становитимуть зручною і привабливою діяльність банківської системи України.

Аналіз досліджень і публікацій. Зазначеній проблемі приділили відповідну увагу вітчизняні й закордонні науковці, а саме: М. М. Агарков, І. А. Безклубий, С. В. Глібко, О. А. Дмитрієва,

С. Б. Єгоричева, О. О. Качан, А. І. Поліщук, Л. Нурзад, О. М. Олейник, О. П. Орлюк, С. П. Савинський, А. Б. Суховерхов, Г. А. Тосунян та інші.

Метою цієї статті є впровадження інновацій в систему банківських послуг України, враховуючи досвід банківських послуг у зарубіжних країнах. На підставі цього досвіду зроблені пропозиції, що можуть бути використанні в системі банківських послуг.

Виклад основного матеріалу. Виходячи із сучасного стану економіки України, стратегічні орієнтири розвитку вітчизняного ринку банківських послуг доцільно згрупувати за трьома напрямками: 1) створення нових спеціалізованих банків, спрямованих на розвиток пріоритетних галузей економіки та надання якісно нових послуг; 2) впровадження інноваційних послуг; 3) розширення мережі надання банківських послуг у селищах та селах.

Щодо першого напряму стратегічних орієнтирів розвитку вітчизняного ринку банківських послуг, то варто зазначити, що в силу певних обставин, які пов'язані із рівнем довіри, платоспроможністю юридичних осіб, переслідуванням цілей надприбутковості банківського бізнесу, вітчизняні банки в більшій мірі орієнтовані на надання послуг фізичним особам та підприємствам, що мають достатній запас оборотних коштів, натомість, фінансуванню реального сектору економіки приділяється значно менше уваги.

За таких обставин перед державою в особі НБУ та КМУ стоїть завдання пошуку шляхів активізації кредитування реального сектору економіки, а відповідно, створення нових і доступних банківських послуг для підприємств пріоритетних та суспільно важливих галузей економіки.

Так, у Європі, США, Японії, Китаї і в інших країнах були створені спеціалізовані банки розвитку, які надали істотну підтримку у відновленні економіки цих країн. Їх основне завдання полягало в тому, щоб кошти з державних джерел спрямовувати в ключові сфери національної економіки.

У нових індустріальних країнах – Республіці Корея, Сінгапурі, Бразилії – банки розвитку також мають істотне значення в економічному житті. Необхідно підкреслити, що створення і

діяльність банків розвитку не суперечить принципам ринкової економіки. Так, Європейська комісія, яка виступає за послідовне зниження ролі державного регулювання економіки, визнає виправданість і законність існування такого роду банків як інструменту державної економічної політики в умовах ринкових відносин.

Не складаючи конкуренції комерційним банкам, вони покликані фінансувати промислову політику держави, залучаючи і раціонально розподіляючи фінансові ресурси, усуваючи відставання в економізації розвитку регіонів і тим самим сприяючи поступальному, здоровому розвитку економіки.

Головна мета господарської діяльності цих банків – реалізація урядової соціально-економічної політики. Оскільки банки розвитку здійснюють кредитування урядових проектів, то надають вони в основному середньо- і довгострокові кредити, при цьому відсоток за цими кредитами, як правило, нижче ставок за аналогічними кредитами в звичайних комерційних фінансових структурах. Інвестиції займають основне місце у використанні капіталу цих банків і переважно служать реалізації макроекономічних цілей. Банки розвитку здійснюють інвестиції в акції (на правах акціонерів) і в облігації (на правах кредитора). Крім операцій кредитування, інвестування та надання гарантій операції таких банків включають облік векселів та страхування кредитів [4, с. 63-64].

Банки розвитку в порівнянні з комерційними банками та іншими фінансовими організаціями мають ряд відмінностей.

По-перше, банки розвитку – це, як правило, не депозитні банки, вони не вдаються до залучення грошових коштів підприємств та широких верств населення, мають спеціальні джерела фінансування. Капітал банків, а також його поповнення в процесі їх діяльності в основному здійснюється урядом, тобто фінансування носить «політичний» характер і ведеться на безоплатній основі. Джерелом фінансових коштів цих банків є головним чином бюджетні асигнування. Це – основна їх відмінність від комерційних банків та інших фінансових організацій. Джерелом коштів для такого роду банків також частково можуть бути урядові кредити, випущені під урядові гарантії внутрішні та зовнішні позики, надані уряду кре-

дити від інших фінансових організацій, а також кредити міжнародних фінансових організацій.

По-друге, в більшості випадків ці банки мають статутний капітал, повністю наданий урядом, але є також банки, в яких урядовий капітал присутній лише частково.

По-третє, банки розвитку у своїй діяльності в основному виходять із загальнодержавних інтересів та завдань соціально-економічної політики, отримання прибутку не є метою їх діяльності. Однак вони реалізують і комерційні принципи, несуть відповідальність за прибутки та збитки, прагнучи до беззбитковості та отримання невеликого прибутку (при виникненні збитків їх покриття зазвичай здійснюється за рахунок державного фінансування). Кошти банків розвитку не можуть використовуватися як фонд фінансування. Надання гарантій – одна з найважливіших послуг цих банків. Це означає, що банк гарантує іншим фінансовим структурам повернення кредиту, наданого згідно з економічним курсом уряду. Такого роду гарантійні операції перерозподіляють кредитний ризик інших фінансових структур, а також стимулює їх до розширення обсягів кредитування.

По-четверте, банки розвитку мають свої сфери обслуговування і не становлять конкуренції комерційним банкам. У першу чергу це – сільське господарство, житлове будівництво, зовнішня торгівля.

Тому основна увага при кредитуванні цими банками приділяється провідним плановим об'єктам соціально-економічного розвитку, наприклад, об'єктам з розвитку базових галузей, які приносять незначний прибуток, мають тривалий термін окупності і високий ризик. Головна мета виробничої діяльності цих банків – реалізація урядової соціально-економічної політики.

По-п'яте, банки розвитку, як правило, не створюють структурних підрозділів, їх операції зазвичай як довіреного агента виконують комерційні банки [5, с. 98].

Позитивний досвід у створенні та ефективному розвитку державних банків має Китай, який створив три потужних банки спрямованих на розвиток базових галузей національної економіки, а зокрема: Державний банк розвитку Китаю, Експортно-імпортний банк (Ексімбанк)

Китаю, Банк розвитку сільського господарства Китаю.

Так, основне завдання Державного банку розвитку Китаю полягає у кредитуванні під низький відсоток ключових об'єктів інфраструктури і базових галузей, відставання яких протягом ряду останніх років стримувало розвиток економіки. Банк також повинен спрямовувати кошти на технічне оновлення великих державних підприємств.

Основним джерелом фінансових коштів для банку є випуск облігацій у національній валюті. В останні роки банк збільшив частку п'яти-восьмирічних облігацій у загальному обсязі емісії, що дозволяє повною мірою задовольняти потреби в середньо-і довгострокових кредитах. Банк розвитку кредитує залізничне будівництво, портову інфраструктуру, будівництво аеропортів, вугледобувні та нафтовидобувні підприємства країни. Банк надає величезні кошти на будівництво таких гігантів енергетики країни, як «гідроелектростанції – Три ущелини», «атомна електростанція Ціньшань», значного кола об'єктів сировинних галузей. Банк також кредитує легку промисловість, суднобудівні підприємства.

Призначення Ексімбанку – забезпечення грошовими ресурсами зовнішньоторговельних операцій. У коло його безпосередніх функцій входить надання експортних та імпортних кредитів на закупівлю засобів виробництва, насамперед на продукцію машинобудування і електроніки, а також комплектного устаткування. Банк здійснює: змішане і транзитне кредитування; розподіляє урядові та комерційні кредити іноземних держав та експортні кредити на продукцію машинобудування і електроніки; веде операції по урядових і комерційних кредитах Китаю іноземним державам; забезпечує страхування та гарантування експортних кредитів, страхування експорту та імпорту, а також розрахунки по страхуванню; реалізує випуск облігацій всередині країни і цінних паперів за кордоном; бере участь у міжнародних банківських структурах; веде консультування та оцінку експортно-імпортних проектів; надає послуги в сфері міжнародного експортного та технологічного співробітництва і торгівлі тощо.

Банк розвитку сільського господарства надає кредити на загальний розвиток сільського гос-

подарства, а також на заплановане державою капітальне будівництво у сфері сільського, лісового, тваринницького і водного господарства. Видача банком кредитів здійснюється у відповідності з урядовою програмою. Банк також є агентом щодо бюджетного фінансування центральним і місцевими урядами підтримки сільськогосподарських виробників, через банк здійснюється фінансування спеціальних рахунків по урядових фондах продовольчого ризику. При цьому важливо відзначити велику роль банку в підтримці стабільності цін на основну сільськогосподарську продукцію в країні. Ефективний розвиток зазначених вище банків, а також їх важливість для китайської банківської системи та економіки сприяла їхньому входженні в 7 найбільших банків світу за активами за даними видання TheBanker.

Створення Державного банку розвитку та Банку розвитку сільського господарства аналогічно до китайських прототипів, а також удосконалення роботи Укрексімбанку сприятиме активізації економічного зростання, розширення ринку банківських послуг, здешевлення банківських послуг для підприємств реального сектору появи нових банківських послуг (консультування експортерів, гарантування кредитів експортерам тощо) [4, с. 66-68].

Іншим важливим стратегічним напрямком розвитку вітчизняного ринку банківських послуг є впровадження інновацій у діяльність банків, адже інноваційні технології в наш час відіграють дуже важливу роль. Нове бачення розвитку сфери банківських послуг ґрунтується на концепції «банку майбутнього».

При створенні банку майбутнього інноваційні технології в сфері банківських послуг – це такі технології, яким притаманний «стратегічний ефект» приросту клієнтської бази, зацікавленні значимих персон, зменшення витрат на здійснення банківських операцій при оптимальному рівні операційного ризику і операційних затрат.

Специфічною рисою України, на думку банківських спеціалістів, є те, що тут розвиток ринку інноваційних банківських продуктів стримує відсутність попиту на них. Багато українських споживачів не сприймають банк як фінансового радника і консультанта, тому українські банки, як і банки інших пострадянсь-

ких країн, більшою мірою концентруються на інноваціях, що спрямовані на створення нових потреб, активно запозичуючи при цьому зарубіжний досвід.

Також характерним для банківських інновацій в Україні є те, що вони найчастіше створюються на вимогу корпоративних клієнтів. При цьому основна увага приділяється не новизні продукту, а його унікальності для клієнта, підвищенню зручності та привабливості для клієнта.

Відтак, на наш погляд, задля успішної інноваційної діяльності та створення інноваційних продуктів вітчизняним банкам, котрі прагнуть підвищення своєї конкурентоспроможності та іміджу, необхідно розробити інноваційну стратегію розвитку банку.

Інноваційну стратегію, на нашу думку, слід розуміти як генеральну лінію поведінки банку з приводу створення і використання інновацій у всіх сферах своєї діяльності. Практично вона втілюється в планах дій, що визначають напрями, вид та обсяги інноваційної діяльності, яку повинен здійснити банк для виконання стратегічних і операційних цілей, досягнення цільової конкурентної позиції. Формування будь-якої інноваційної стратегії передбачає створення організаційно-економічного механізму її реалізації, що представляється завданням навіть складнішим, ніж визначення і вибір самої стратегії.

Слід зазначити, що в провідних зарубіжних банках за останнє десятиліття була створена ефективна система управління і стратегічного планування інноваційної діяльності для підвищення гнучкості та адаптивності бізнесу.

Так, програма «Дух інновацій» французького банку BNP Paribas націлена на те, щоб інновації увійшли до числа найважливіших активів банківської індустрії, в якій дослідження і розробки починають грати не меншу роль, ніж в інших галузях економіки. Показовим у цьому відношенні є і девіз одного з великих банків світу – іспанського Santander: «Цінності з ідей» (англ. *Value from Ideas*), який свідчить про його стратегічну спрямованість на всебічне використання інновацій.

Керівництво інноваційною діяльністю відноситься до вищого рівня управління і найчастіше зосереджено в руках топ-менеджера в ранзі

віце-президента. У деяких банках, зокрема, в Royal Bank of Canada, створені інноваційні ради, до складу яких входять керівники різних підрозділів банку та на які покладається відповідальність за підтримку та просування інноваційних ініціатив. Поради розглядають питання затвердження стратегій і оцінюють прогрес з в досягненні інноваційних цілей банку [2, с. 157-159].

У сучасних умовах банки використовують різні варіанти організаційної структури та підходи до забезпечення інноваційної діяльності. У банку може бути створено окремий автономний підрозділ, який відноситься до мідл-офісу.

Іншим варіантом може бути формування підрозділів з аналогічними завданнями в функціональних службах банку (маркетингу, стратегічного розвитку і т. д.), які в процесі роботи контактують з різними відділами для здійснення певних аспектів процесу створення і впровадження нововведень.

У сучасних умовах при формуванні інноваційних стратегій банки країн з розвинутою ринковою економікою враховують такі фактори зовнішнього середовища: розвиток економіки, заснованої на знаннях, коли інтелект і інноваційні рішення визначають темпи і перспективи економічного розвитку, а людина стає не тільки рушійною силою, а й результатом виробництва, націленого на збільшення його здібностей і нарощування набору його потреб; процеси глобалізації, які створюють принципово нові умови для функціонування фінансово-кредитних інститутів, що виявляється: у створенні закордонної мережі підрозділів банків, загостренні конкуренції на міжнародних фінансових ринках, збільшенні мобільності клієнтів, яка вимагає створення єдиних глобальних стандартів обслуговування, необхідності розробки нових продуктів і послуг, диференційованих за географічним ринків і т. д.; розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та на їх основі формування так званої мережевої економіки, в якій особливе значення набуває спільне виробництво знань шляхом спільних проектів, науково-технічних альянсів, формується концепція відкритої інновації; зміни в регулюванні банківської діяльності і, в цілому, функціонування фінансових ринків, які створюють певні рамки для

розгортання інноваційної діяльності банківських організацій [1, с. 82].

Для української економіки в даний час істотним чинником подальшого зростання є роздрібний банківський бізнес, потенціал якого в частині забезпечення банківської системи довгостроковим стійким ресурсом, створення можливостей прискорення оборотності капіталу, а також задоволення попиту населення на цінні товари за допомогою кредитування залишається дуже високим. Однак, основною перешкодою на шляху досягнення головної мети роздрібною бізнесу – забезпечення масових продажів при мінімальному рівні витрат сьогодні стоїть висока вартість розширення мережі банківського обслуговування [3].

Висновки. Отже в сучасних умовах при формуванні стратегії розвитку з метою покращання банківських послуг банки повинні впроваджувати такі напрями діяльності:

- розвиток економіки, заснованої на знаннях, коли інтелект та інноваційні рішення визначають темпи і перспективи економічного розвитку, а людина стає не тільки рушійною силою, а й результатом виробництва, націленого на збільшення його здібностей і нарощування набору його потреб;

- процеси глобалізації, які створюють принципово нові умови для функціонування фінансово-кредитних інститутів, що виявляється: у створенні закордонної мережі підрозділів банків, загостренні конкуренції на міжнародних фінансових ринках, збільшенні мобільності клієнтів, яка вимагає створення єдиних глобальних стандартів обслуговування, необхідності розробки нових продуктів і послуг, диференційованих за географічним ринків і т. д.;

- розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та на їх основі формування так званої мережевої економіки, в якій особливе значення набуває спільне виробництво знань шляхом спільних проектів, науково-технічних альянсів, формується концепція відкритої інновації; зміни в регулюванні банківської діяльності і, в цілому, функціонування фінансових ринків, які створюють певні рамки для розгортання інноваційної діяльності банківських організацій.

Отже низький рівень доступності банківських послуг для населення є однією з актуальних

проблем української банківської системи. Від доступності банківських послуг залежить платоспроможний попит, темпи зростання економіки, добробут населення та навіть соціальний клімат у суспільстві. Підвищення доступності банківських продуктів – необхідна умова переходу до розвинених ринкових відносин, до сучасного постіндустріального господарству, демократичному суспільству.

Зважаючи на політико-економічну ситуацію, яка склалася в Україні, основний стратегічний орієнтир вітчизняних банків з впровадження інновацій повинен бути спрямований на відновлення довіри економічних агентів до банківської системи. Відновленню довіри населення та підприємств до комерційних банків сприяє максимальний рівень відкритості банку, тобто доступність інформації про фінансові показники діяльності банку, можливість стеження за грошовими потоками тощо.

Відтак, доцільно запропонувати вітчизняним банкам створити у своїх відділеннях інформаційний куток із сенсорним екраном під назвою, наприклад «Відкритий банк», де клієнт зможе подивитися результати діяльності банку та прослідкувати основні грошові потоки, напрямки розміщення кредитних коштів.

Іншою інновацією на вітчизняному ринку банківських послуг, яка спрямована на відновлення довіри до банків, повинна стати інновація керування частиною прибутку банку, отриманого від операцій з клієнтом.

Література

1. *Дмитрієва О. А.* Оптимізація депозитної діяльності комерційного банку / *О. А. Дмитрієва* // *Фінанси України*. – 2007. – № 5. – С. 138-145.

2. *Єгоричева С. Б.* Банківські інновації: навч. посіб. / *С. Б. Єгоричева*. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 206 с.

3. *Полищук А. И.* Коммерческие банки: новые услуги и инновационные технологии коммуникации / *А. И. Полищук* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.i-free.com/industry/articles/572

4. *Савинский С. П.* Банки развития Китая / *С. П. Савинский* // *Деньги и кредит*. – 2007. – № 5. – С. 63-68.

5. *Суховерхов А. Б.* Мобильный эквайринг: реальность и перспективы / *А. Б. Суховерхов* // *Методический журнал. Расчеты и операционная работа в коммерческом банке*. – № 6. – 2015. – С. 31-38.

References

1. *Dmytrijeva O. A.* Optyimizacija depozytnoi' dijaj'nosti komercijnogo banku / *O. A. Dmytrijeva* // *Finansy Ukrainy*. – 2007. – № 5. – S. 138-145.

2. *Jegorycheva S. B.* Bankivs'ki innovacii': navch. posib. / *S. B. Jegorycheva*. – K.: Centr uchbovoi' literatury, 2010. – 206 s.

3. *Polishhuk A. I.* Kommercheskie banki: novye uslugi i innovacionnye tehnologii kommunikacii / *A. I. Polishhuk* [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: www.i-free.com/industry/articles/572

4. *Savinskij S. P.* Banki razvitija Kitaja / *S. P. Savinskij* // *Den'gi i kredit*. – 2007. – № 5. – S. 63-68.

5. *Suhoverhov A. B.* Mobil'nyj jekvajring: real'nost' i perspektivy / *A. B. Suhoverhov* // *Metodicheskij zhurnal. Raschety i operacionnaja rabota v kommercheskom banke*. – 2015. – № 6. – S. 31-38.